

ارائه مدل مسئولیت پذیری بر اساس سبک های هویت با نقش میانجی گری خودپنداره در دانشجویان دانشگاه های تهران

The Model of Predicting Responsibility based on Identity Styles with the Mediating Role of Self-concept in Students of Tehran Universities

Seyyede Fatemeh Mousavi

Ph.D. Student of Counseling, Qom Branch, Islamic Azad University, Qom, Iran.

Parinaz Benisi (Corresponding Author)

Associate Professor, Department of Psychology and counseling, West Tehran branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Email: Parenazbenisi2017@gmail.com

Hassan Shahrakipour

Associate Professor, Department of Educational Management, Roudehen Branch Islamic Azad University, Roudehen, Iran.

سیده فاطمه موسوی

دانشجوی دکتری مشاوره، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران.

پری ناز بنیسی (نویسنده مسئول)

دانشیار گروه روانشناسی و مشاوره، واحد تهران غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

Email: Parenazbenisi2017@gmail.com

حسن شهرکی پور

دانشیار گروه مدیریت آموزشی علوم تربیتی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران.

Abstract

Aim: The aim of this study was to determine the model of predicting responsibility based on identity styles with the mediating role of self-concept in students of Tehran universities. **Method:** The present study was a correlation type with the method of path analysis with the participation of 411 students studying in Tehran, Shahid Beheshti and Azad Universities in 2022. Sampling was by random cluster sampling method. The responsibility questionnaire, identity styles and self-concept scales were used to collect data. This is a descriptive research study of correlation type with path analysis method. The current research community consisted of students of Tehran universities in 2022. **Results:** There was a positive and significant correlation between informational and normative identity styles as well as self-concept with responsibility and a negative and significant correlation between confused/avoidant identity style with responsibility ($p < 0.01$). The coefficients related to the indirect effect of informative identity style ($\beta = 0.028$, $t = 5.17$), normative identity style ($\beta = 0.047$, $t = 4.32$) and confused-avoidant identity style ($\beta = -0.056$, $t = 3.27$) with the mediation of self-concept on responsibility were significant ($p < 0.05$). The direct path coefficients of all three identity styles were also significant in predicting responsibility ($p < 0.01$). **Conclusion:** The study showed that the responsibility was predictable based on identity styles. In addition, the mediating role of self-concept in the relationship between identity styles and responsibility was confirmed. **Keyword:** Responsibility, Identity styles, Self-concept, Students.

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف تعیین مدل پیش بینی مسئولیت پذیری بر اساس سبک های هویت با نقش میانجی گری خودپنداره در دانشجویان دانشگاه های تهران انجام شد. روش: پژوهش حاضر از نوع همبستگی با شیوه تحلیل مسیر با مشارکت ۴۱۱ نفر از دانشجویان در حال تحصیل دانشگاه های تهران، شهید بهشتی و آزاد علوم تحقیقات در سال ۱۴۰۱ انجام شد. نمونه گیری به روش نمونه گیری خوشه ای تصادفی بود. داده ها با استفاده از پرسشنامه های مسئولیت پذیری، سبک های هویت و مقیاس خودپنداره جمع آوری شدند. تحلیل داده ها در نرم افزار AMOS-24 با استفاده از روش تحلیل مسیر انجام شد. یافته ها: بین سبک های هویت اطلاعاتی و هنجاری و همچنین خودپنداره با مسئولیت پذیری همبستگی مثبت و معنی دار و بین سبک هویت سردرگم/اجتنابی با مسئولیت پذیری همبستگی منفی و معنی دار وجود داشت ($p < 0.01$). همچنین ضرایب مربوط به تاثیر غیرمستقیم سبک هویت اطلاعاتی ($\beta = 0.028$, $t = 5.17$)، سبک هویت هنجاری ($\beta = 0.047$, $t = 4.32$) و سبک هویت سردرگم/اجتنابی ($\beta = -0.056$, $t = 3.27$) با میانجی گری خودپنداره بر مسئولیت پذیری معنی دار بود ($p < 0.05$). ضرایب مسیر مستقیم هر سه سبک هویت نیز در پیش بینی مسئولیت پذیری معنادار بود ($p < 0.01$). نتیجه گیری: مطالعه نشان داد مسئولیت پذیری بر اساس سبک های هویت قابل پیش بینی بود. همچنین نقش میانجی خودپنداره در رابطه سبک های هویت با مسئولیت پذیری مورد تایید قرار گرفت.

کلمات کلیدی: مسئولیت پذیری، سبک های هویت، خودپنداره، دانشجویان.

مقدمه

مسئولیت پذیری یک ویژگی شخصیتی آموختنی است که به صورت نوعی نگرش و مهارت در ابعاد شناختی، عاطفی و عملکردی فرد شکل می گیرد (حکیم زاده و همکاران، ۱۳۹۵ و قیاس آبادی فراهانی و جعفری هرندی، ۱۴۰۰). احساس مسئولیت عبارت است از قابلیت پذیرش، پاسخ گویی و به عهده گرفتن کاری که از کسی درخواست می شود. فرد حق دارد آن را بپذیرد یا نپذیرد و یک تعهد و الزام درونی برای انجام مطلوب کلیه فعالیت هایی است که بر عهده وی گذاشته می شود که با میزان درک فرد از خود و مفهوم انتخاب، در ارتباط است (طباطبایی و همکاران، ۱۳۹۱). مسئولیت پذیری افراد عاملی مهم در شکوفایی استعدادها و توانایی ها، پیشرفت تحصیلی، جامعه پذیری، سازگاری اجتماعی با گروه همسالان و تنظیم روابط اجتماعی و انسانی محسوب می گردد (حصیرچمن، شاکری نیا، صافی، ۱۳۹۷ و زارع و محمدزاده، ۱۳۹۹). در صورت فقدان مسئولیت پذیری، اعضای جامعه نسبت به یکدیگر و جامعه بی تفاوت بوده و به راحتی از کنار آسیب های اجتماعی موجود می گذرند. (شیخ الاسلامی و برزو، ۱۳۹۴). یکی از نظریات مطرح شده در این زمینه، نظریه انتخاب است که توسط ویلیام گلاسر^۱ عنوان شده است. طبق این نظریه انسان بر رفتارش کنترل آگاهانه دارد و خودش رفتار کلی خود را انتخاب می کند و مسئول انتخاب های خویش است. این انتخاب ها به گونه ای است که بتواند بهترین و خوشایندترین حالت را در وی به وجود آورد. به عبارتی، تمرکز این نظریه بر نیروهای درونی است که زمینه ساز مسئولیت پذیری را فراهم می کند (کردلو، کاویان فر، بهرامی، ۱۳۹۵).

هویت مفهوم ذهنی فرد از خویش است که براساس مهارت ها، جهان بینی و همانندسازی های کودکی شکل گرفته و به او احساس تداوم و یکپارچگی می بخشد (طباطبایی و همکاران، ۱۳۹۱). هویت احساس متمایز بودن و با ارزش بودن را در فرد ایجاد کرده و فردی که احساس مسئولیت دارد رفتاری از خود صادر می کند که به او احساس ارزشمندی می بخشد (صاحبی، زالی زاده، زالی زاده، ۱۳۹۴). از دیدگاه گلاسر ایجاد هویت موفق می تواند منجر به مسئولیت پذیری فردی و اجتماعی گردد (صاحبی، زالی زاده، زالی زاده، ۱۳۹۴ و کردلو، کاویان فر، بهرامی، ۱۳۹۵). در واقع، می توان گفت ایجاد حس مسئولیت در نتیجه شکل گیری هویت در انسان ها است (لنزی^۲ و همکاران، ۲۰۱۴). در این زمینه، بررسی ها نیز نشان دادند که هویت موفق در ایجاد حس مسئولیت پذیری فردی و اجتماعی و تعهد اجتماعی تاثیرگذار می باشد (صاحبی، زالی زاده، زالی زاده، ۱۳۹۴). بر این اساس سه سبک هویت عبارتند از اطلاعاتی، هنجاری و اجتنابی/سردرگم. افراد با سبک هویت اطلاعاتی، دارای قدرت بررسی راه حل های چندگانه مسئله و منبع کنترل درونی، سخت کوش، خودتنظیم گر، خودآگاه و خوش قول بوده و فعالانه به جستجو و ارزیابی اطلاعات می پردازند. افراد دارای سبک هویت هنجاری با انتظارات و دستورات خانواده و اجتماع و مراجع همنا شده

^۱ William Glasser

^۲ Lenzi

و از طریق تقلید از مراجع قدرت مهم به تعهد می‌رسند. همچنین دارای اهداف شغلی و آموزشی مشخص و از بیرون کنترل شده هستند. افراد دارای سبک هویت اجتنابی / سردرگم غالباً تصمیم‌گیری را به تاخیر انداخته، دارای منبع کنترل بیرونی، رفتارهای بی‌ثبات، خودپنداره منفی، خودتنظیمی، استقلال و فردیت ناکافی هستند (طباطبایی و همکاران، ۱۳۹۱ و شیخ‌الاسلامی و برزو، ۱۳۹۴).

علاوه بر نقش مستقیم هویت در پیش‌بینی مسئولیت‌پذیری، متغیر خودپنداره هم بر مسئولیت‌پذیری موثر می‌باشد (محمدی، علی بیگی، ۱۳۹۸). خودپنداره همان تصویر ذهنی فرد از خویشتن یا به عبارتی، ارزشیابی کلی فرد از شخصیت خود و ویژگی‌های رفتاری می‌باشد (چانگ^۱، کروگان^۲، ۲۰۱۰). بنابراین خودپنداره می‌تواند مثبت یا منفی باشد (محمدی، علی بیگی، ۱۳۹۸). در این زمینه پژوهش‌ها خودپنداره را یکی از عوامل مسئولیت‌پذیری افراد می‌دانند (شیری، کاظمی، ۱۳۹۵).

با توجه به اینکه مسئولیت‌پذیری دانشجویان اثر تعیین‌کننده بر پیشرفت تحصیلی، موفقیت شغلی و سرنوشت جامعه دارد، بنابراین بررسی عوامل تاثیرگذار بر مسئولیت‌پذیری آنها ضروری به نظر می‌رسد. با جستجوهای انجام شده مطالعه‌ای که به بررسی ارتباط بین مفاهیم مسئولیت‌پذیری با سبک‌های هویت در قالب مدل با میانجی‌گری خودپنداره پردازد یافت نشد، لذا پژوهش حاضر با هدف تعیین مدل مسئولیت‌پذیری بر اساس سبک‌های هویت با نقش میانجی‌گری خودپنداره در دانشجویان دانشگاه‌های تهران انجام شد.

روش

پژوهش حاضر از نوع همبستگی با شیوه تحلیل مسیر بود. جامعه آماری پژوهش شامل تمام دانشجویان در حال تحصیل دانشگاه‌های تهران در سال ۱۴۰۱ بود. تعداد نمونه مورد نیاز بر اساس شیوه‌استلند (۲۰۱۰) با در نظر گرفتن تعداد سازه‌های مدل، توان آزمون ۹۹ درصد، احتمال خطای ۰/۰۱، ۳۸۲ نفر به دست آمد. با در نظر گرفتن ریزش احتمالی و به منظور بهبود اعتبار پژوهش، ۴۱۱ دانشجوی با استفاده از نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی از دانشگاه‌های تهران، دانشگاه شهید بهشتی و دانشگاه آزاد واحد علوم تحقیقات انتخاب شدند. ملاک‌های ورود به مطالعه عبارت بودند از: سن بین ۲۰ تا ۵۵ سال، در حال تحصیل در یکی از مقاطع کاردانی و کارشناسی، ارشد و یا دکترا، دانشجوی دانشگاه‌های تهران و تمایل به شرکت در مطالعه. ملاک خروج از مطالعه، عدم پاسخگویی به بیش از پنج درصد سئوالات پرسشنامه‌ها بود.

ابزار

پرسشنامه مسئولیت‌پذیری: این پرسشنامه با تأکید بر تئوری انتخاب گلاسر توسط کردلو و همکاران در سال ۱۳۹۵ طراحی و اعتباریابی شده است که شامل ۶۳ ماده به صورت طیف لیکرت پنج‌گزینه‌ای از کاملاً موافقم (نمره ۵) تا کاملاً مخالفم (نمره ۱) نمره‌گذاری می‌شود. این پرسشنامه بر اساس نتایج تحلیل اکتشافی، شامل پنج مولفه احساس

¹ Chang

² Crogan

ارزشمندی، خودکنترلی، واقع گرایی، احساس تعهد و خودکارآمدی است. همچنین در تحلیل تاییدی میزان شاخص های برازش به نسبت مطلوب بود. برای محاسبه پایایی آن از روش آلفای کرونباخ استفاده شده که پایایی کل ۰/۹۱، برای عامل اول ۰/۶۱، عامل دوم ۰/۶۷، عامل سوم ۰/۵۲، عامل چهارم ۰/۸۲ و عامل پنجم ۰/۷۵ برآورد شد. این مقیاس دارای پایایی و روایی مناسبی است (کردلو، کاویان فر، بهرامی، ۱۳۹۵). در پژوهش حاضر نیز پایایی پرسشنامه به وسیله آلفای کرونباخ ۰/۷۶ بدست آمد که نشان دهنده پایایی مطلوب می باشد.

پرسشنامه سبک هویت (ISI-6G (Berzonsky,1989): این پرسشنامه سه سبک هویتی شامل اطلاعاتی، هنجاری و سردرگم/اجتنابی را مورد ارزیابی قرار می دهد. در واقع یک مقیاس ۴۰ سؤالی است که شامل مقیاس اطلاعاتی (۱۱ سؤال)، مقیاس هنجاری (نه سؤال)، مقیاس سردرگم/اجتنابی (ده سؤال) و مقیاس تعهد (ده سؤال) برای تحلیل ثانویه که یک سبک هویتی محسوب نمی شود. نمرات آن بر اساس طیف لیکرت پنج درجه ای از کاملاً مخالف = ۱ تا کاملاً موافق = ۵ محاسبه می شود. برزونسکی^۱ پایایی درونی مقیاس اطلاعاتی، هنجاری و سردرگم/اجتنابی را به ترتیب ۰/۶۲، ۰/۶۶ و ۰/۷۳ گزارش نمود (برزونسکی، ۱۹۸۹). در پژوهش شریفی نیز، ضرایب آلفای کرونباخ آن برای سه سبک فوق به ترتیب ۰/۷۱، ۰/۵۳، ۰/۶۵ و ۰/۷۲ به دست آمد (شریفی، ۱۳۹۴). در پژوهش حاضر نیز پایایی پرسشنامه به وسیله آلفای کرونباخ برای سبک های هویت اطلاعاتی، هنجاری و سردرگم/اجتنابی به ترتیب ۰/۸۱، ۰/۷۶ و ۰/۷۸ بدست آمد که نشان دهنده پایایی مطلوب می باشد.

مقیاس خودپنداره روجرز^۲ (۱۹۵۷): این مقیاس دارای دو بخش برای سنجش خودپنداره واقعی و خودپنداره آرمانی یا ایده آل می باشد. این مقیاس دارای ۲۵ جفت صفت متضاد است که به صورت متضاد و در مقابل هم قرار گرفته اند و فاصله بین دو صفت با طیف هفت درجه ای لیکرت ارزیابی می شود. نمره دهی مقیاس با محاسبه تفاضل تک تک صفات دو بخش آن انجام می شود. با توجه به اینکه مقیاس دارای ۲۵ سوال است آنها را به توان ۲ رسانده سپس با یکدیگر جمع شده، سپس جذر گرفته تا نمره فرد در آزمون به دست آید. ضریب آلفای کرونباخ این مقیاس برای خودپنداره واقعی و آرمانی به ترتیب ۰/۸۶ و ۰/۸۱ گزارش شده است (ینگلی ملکی، کلانترکوشه، ملک تبار، ۲۰۱۵). در پژوهش حاضر نیز پایایی این مقیاس با استفاده از محاسبه آلفای کرونباخ ۰/۸۵ به دست آمد که نشان دهنده پایایی مطلوب می باشد.

روش اجرا

روش اجرا به این صورت بود که پس از انجام هماهنگی های لازم و کسب موافقت مسئولین دانشگاه های مورد نظر، پژوهشگر با مراجعه به دانشگاه ها، پس از ارائه توضیحات لازم در زمینه پژوهش و اهداف آن برای شرکت کنندگان، از آنان رضایت آگاهانه و کتبی برای شرکت در پژوهش اخذ کرد. سپس با توجه به ملاک های ورود و خروج،

^۱ Berzonsky

^۲ Rogers

پرسشنامه های مطالعه را در اختیار شرکت کنندگان قرار داد. در این مطالعه، ملاحظات اخلاقی پژوهش حاضر به این صورت بود که کلیه شرکت کنندگان به صورت شفاهی اطلاعاتی در مورد پژوهش دریافت کردند و در صورت تمایل در پژوهش شرکت کردند. همچنین علاوه بر ثبت نشدن نام شرکت کنندگان، این اطمینان به آن‌ها داده شد که تمام اطلاعات محرمانه هستند و صرفاً برای امور پژوهشی مورد استفاده قرار خواهند گرفت و هر زمان که تمایل داشته باشند می‌توانند از مطالعه خارج شوند. داده‌ها پس از جمع‌آوری با استفاده از نرم افزارهای ۲۵-SPSS و ۲۴-AMOS و آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل مسیر تجزیه و تحلیل شدند.

یافته‌ها

از افراد شرکت کننده در مطالعه ۲۴۳ (۵۹٪) نفر از آنها زن و ۱۶۸ (۴۱٪) نفر مرد بودند. ۹۴ (۲۳٪) نفر از افراد کارشناسی، ۱۷۳ (۴۲٪) نفر کارشناسی ارشد و ۱۴۴ (۳۵٪) نفر دارای مدرک دکتری بودند. دامنه سنی افراد نیز از ۲۰ تا ۵۳ سال با میانگین (انحراف معیار) (۵/۴) ۲۷/۷ بود. در جدول ۱ شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش ارائه شده است.

جدول ۱: میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش

انحراف معیار	میانگین	کشدگی	چولگی	
۷/۶	۳۶/۷	۰/۵۴۶	۰/۵۸۱	اطلاعاتی
۵/۷	۲۱/۶	۰/۹۹۸	۰/۳۲۴	هنجاری
۶/۴	۳۳/۹	۰/۷۱۷	-۰/۴۸۸	سردرگم-اجتنابی
۱/۹	۸/۵	۰/۷۵۷	۰/۲۵۱	خودپنداره
۱۳/۳	۱۴۲/۳	۰/۸۳۳	۰/۴۸۳	مسئولیت پذیری

بر اساس اطلاعات به دست آمده میانگین (انحراف معیار) سبک هویت اطلاعاتی (۷/۶) ۳۶/۷، سبک هویت هنجاری (۵/۷) ۲۱/۶، سبک هویت سردرگم/اجتنابی (۶/۳) ۳۳/۹، خودپنداره (۱/۹) ۸/۵ و مسئولیت پذیری (۱۳/۳) ۱۴۲/۳ بود. همچنین با توجه به اینکه مقادیر چولگی و کشدگی داده‌ها بین +۲ و -۲ می‌باشد داده‌ها در سطح ۰/۰۵ از توزیع بهنجار برخوردارند. بنابراین مدل پیشنهادی پژوهش قابل اجرا می‌باشد. به منظور بررسی مدل ابتدا همبستگی بین متغیرها در جدول زیر بررسی شده است.

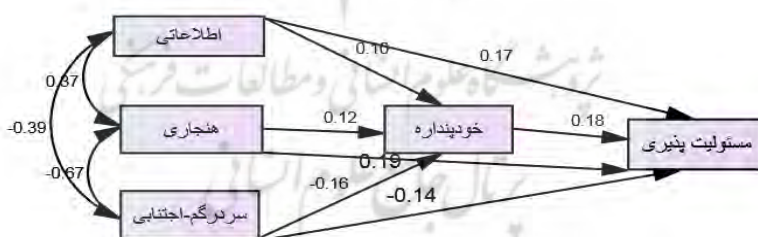
جدول ۲: ماتریس ضرایب همبستگی بین متغیرهای پژوهش

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵
۱- اطلاعاتی	۱				
۲- هنجاری	۰/۴۹۱**	۱			
۳- سردرگم-اجتنابی	-۰/۴۸۱**	-۰/۷۰۳**	۱		
۴- خودپنداره	۰/۵۱۷**	۰/۶۲۱**	-۰/۶۰۰**	۱	
۵- مسئولیت پذیری	۰/۵۹۷**	۰/۶۹۰**	-۰/۶۴۵**	۰/۷۱۵**	۱

* معنی داری در سطح ۰/۰۵ ** معنی داری در سطح ۰/۰۱

در جدول ۲ نتایج همبستگی بین سبک های هویت و خودپنداره با مسئولیت پذیری نشان داده شده است. بر اساس نتایج بدست آمده تمامی ضرایب همبستگی محاسبه شده بین سبک های هویت اطلاعاتی و هنجاری و همچنین خودپنداره با مسئولیت پذیری مثبت و معنی دار و همبستگی بین سبک هویت سردرگم/اجتنابی با مسئولیت پذیری منفی و معنی دار بود ($p < 0/01$).

تحلیل مسیر نیازمند بررسی برخی مفروضات اساسی است. بررسی نرمال بودن توزیع متغیرها با در نظر گرفتن کجی ۲ \pm و کشیدگی ۷ \pm نشان داد که کجی و کشیدگی در تمامی متغیرها نرمال بودن توزیع تک متغیره را نشان می دهد. در بررسی نرمال بودن توزیع چند متغیره پس از محاسبه مقادیر باقیمانده های استاندارد شده توزیع باقیمانده ها با استفاده از آزمون کلموگروف-اسمیرنف یکراهه بررسی شد و سطح معناداری چند متغیره از ۰/۰۱ بزرگتر بود که نشان دهنده توزیع نرمال چند متغیره است. در بررسی عدم هم خطی متغیرهای پیش بین اگر شاخص تحمل کوچکتر از ۱ و بزرگتر از ۰/۴ و شاخص تورم واریانس (VIF) کوچکتر از ۱۰ باشد مفروضه عدم هم خطی چندگانه رعایت شده است. ضرایب تحمل متغیرها از ۰/۴۸ تا ۰/۸۹ و تورم واریانس از ۱/۹۶ تا ۳/۵۴ بودند که نشان دهنده عدم هم خطی متغیرهاست. برای بررسی مفروضه استقلال خطاها از آماره دوربین واتسون استفاده شد. در مدل حاضر ضریب مسیر پژوهش ۱/۹۵ بود. ضرایب نزدیک به ۲ نشان دهنده برآورده شدن این مفروضه است. با توجه به برآورده شدن پیش فرض های مدل می توان از تحلیل مسیر برای بررسی مدل پیشنهادی استفاده کرد.

شکل ۱: ضرایب استاندارد مدل نقش میانجی خودپنداره در رابطه بین سبک های هویت با مسئولیت پذیری

شاخص های برازش مدل تحلیل مسیر در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۳: شاخص های برازش مدل تحلیل مسیر

شاخص برازش	دامنه مورد قبول	مقدار مشاهده شده	ارزیابی شاخص برازش
χ^2/df	کمتر از ۱ یا بیشتر از ۵	۲/۳۳	مناسب
IFI	$> 0/9$	۰/۸۴۹	مناسب
GFI	$> 0/9$	۰/۹۷۵	مناسب
RMSEA	$< 0/08$	۰/۰۷۴	مناسب

SRMR	< ۰/۰۸	۰/۰۵۱	مناسب
CFI	> ۰/۹	۰/۹۴۸	مناسب
NFI	> ۰/۹	۰/۹۴۷	مناسب

شاخص نسبت مجذور کای بر درجه آزادی (χ^2/df) در دامنه بین ۱ تا ۵ قرار دارد و به معنی برازش مدل با داده‌هاست. خطای ریشه مجذور میانگین تقریبی (RMSEA) برابر ۰/۰۷۴ و ریشه دوم میانگین مربعات باقی مانده (SRMR) برابر با ۰/۰۵۱ است که از میزان ملاک (۰/۰۸) کوچکتر است و در نتیجه برازش مدل را تأیید می‌کند. و در نهایت شاخص‌های GFI ، CFI ، JFI و NFI نیز از ملاک مورد نظر (۰/۹) بزرگتر هستند. در مجموع و با در نظر گرفتن مجموع شاخص‌های برازش محاسبه شده، برازش مدل نقش میانجی خودپنداره در رابطه بین سبک‌های هویت با مسئولیت‌پذیری مورد تأیید قرار می‌گیرد. ضرایب مسیرهای مستقیم و غیر مستقیم تحلیل مسیر نیز در جدول زیر بررسی شده است.

جدول ۴: ضرایب مسیر اثر مستقیم و غیرمستقیم مدل مسئولیت‌پذیری از طریق خودپنداره

متغیر پیش بین	متغیر ملاک	میانجی	اثر مستقیم	اثر غیر مستقیم	t	اثر کل
سبک هویت اطلاعاتی خودپنداره	مسئولیت‌پذیری	۰/۰۲۸	۰/۱۷**	۰/۰۹۵*	۵/۱۷	۰/۲۶۵
سبک هویت هنجاری خودپنداره	مسئولیت‌پذیری	۰/۰۴۷	۰/۱۹**	۰/۰۹۱*	۴/۳۲	۰/۲۸۱
سبک هویت سردرگم خودپنداره	مسئولیت‌پذیری	-۰/۰۵۶	-۰/۱۴**	-۰/۰۷۶*	۳/۲۷	-۰/۲۱۶

*، معنی داری در سطح ۰/۰۵، ** معنی داری در سطح ۰/۰۱

بر اساس نتایج بدست آمده ضرایب مربوط به تأثیر غیرمستقیم سبک هویت اطلاعاتی ($t=۵/۱۷$ ، $\beta=۰/۰۲۸$)، سبک هویت هنجاری ($t=۴/۳۲$ ، $\beta=۰/۰۴۷$) و سبک هویت سردرگم/اجتنابی ($t=-۳/۲۷$ ، $\beta=-۰/۰۵۶$) با میانجی‌گری خودپنداره بر مسئولیت‌پذیری معنی‌دار بود ($p<۰/۰۵$). همچنین ضرایب مسیر مستقیم هر سه متغیر در پیش‌بینی مسئولیت‌پذیری معنادار بود ($p<۰/۰۱$). از این رو نقش میانجی خودپنداره در رابطه بین سبک‌های هویت با مسئولیت‌پذیری مورد تأیید قرار می‌گیرد.

بحث و نتیجه‌گیری

مطالعه نشان داد همبستگی بین سبک‌های هویت اطلاعاتی و هنجاری با مسئولیت‌پذیری مثبت و معنی‌دار و همبستگی بین سبک هویت سردرگم/اجتنابی با مسئولیت‌پذیری منفی و معنی‌دار بود. همچنین ضرایب مسیر مستقیم

هرسه متغیر در پیش بینی مسئولیت پذیری معنادار بود. در مطالعات حسینی مهرآبادی و عبدی زرین (۱۴۰۰)، گوهری داناپور و نیری (۱۴۰۱)، شیخ الاسلامی و برزو (۱۳۹۴)، کاظمی و همکاران (۱۳۹۵) نیز مسئولیت پذیری دانشجویان و جوانان بر اساس سبک های هویت قابل پیش بینی بود. در این مطالعات نیز همسو با مطالعه حاضر، سبک های هویت اطلاعاتی و هنجاری پیش بین مثبت و معنادار و سبک هویت سردرگم/اجتنابی پیش بین منفی و معنادار مسئولیت پذیری بودند. در تبیین این یافته ها می توان گفت، نوجوانان و جوانان با سبک هویت اطلاعاتی، از درجه اعتماد به نفس، تعهد و مشارکت داوطلبانه اجتماعی بالایی برخوردارند (کروستی^۱، ارنیت^۲، زوکاسکینی^۳، ۲۰۱۴). این افراد دارای خود مختاری بالایی هستند، به مهارت های مدیریت زندگی واقفند و مسئولیت پذیری اجتماعی دارند (گوهری داناپور و نیری، ۱۴۰۱) و با استفاده از اطلاعات مربوط به هویت خود اثر مثبت و تاثیرگذاری بر خود و در فعالیت ها و مشارکت های اجتماعی دارند (کروستی، ارنیت، زوکاسکینی، ۲۰۱۴). افراد با سبک هنجاری نیز در تصمیم گیری های مهم به مشورت با منابع قدرت و افراد مهم می پردازند و از مواجهه با اطلاعاتی که با خودپنداره وی در تعارض است، امتناع کرده، توانایی مقاومت در برابر تغییر را داشته و از قبول مسئولیتی که تاکنون به آن نپرداخته بودند، سرباز می زنند (احمدی منش، لشکری، ۱۳۹۹). این افراد ترجیح می دهند اثر مثبت و موثری تنها برای جامعه داشته باشند (شیخ الاسلامی، برزو، ۱۳۹۴). در حالی که افراد دارای سبک هویت سردرگم/اجتنابی نسبت به خود و جامعه تعهدی ندارند (کروستی، ارنیت، زوکاسکینی، ۲۰۱۴) و تاثیر مثبتی نه برای خود و نه برای جامعه دارند (شیخ الاسلامی، برزو، ۱۳۹۴).

همچنین مطالعه نشان داد همبستگی خودپنداره با مسئولیت پذیری مثبت و معنی دار بود. این یافته با نتایج مطالعات مختلفی از جمله مطالعات محمدی و علی بیگی (۱۳۹۸)، شیری و کاظمی (۱۳۹۵)، مقدس علی و همکاران (۱۴۰۰)، آکینلکه^۴ (۲۰۱۲)، ماملی^۵ و همکاران (۲۰۱۹)، پالانزولا لوئیس^۶ و همکاران (۲۰۲۲) همسو بود. این مطالعات نیز نشان دادند خودپنداره قابلیت پیش بینی مسئولیت پذیری را دارد و مسئولیت پذیری دانشجویان می تواند از طریق خودپنداره تحت تاثیر قرار گیرد.

در تبیین پیش بینی مسئولیت پذیری بر اساس خودپنداره می توان گفت با توجه به تقسیم بندی خودپنداره به خودپنداره واقعی و آرمانی (وو^۷ و همکاران، ۲۰۲۱)، افراد با خودپنداره واقعی با توجه به ارزیابی صحیح از توانمندی های خود سعی می کنند مسئولیتی متناسب با توانایی های خود را تقبل کنند و نه بیشتر. بنابراین احتمال انجام موفقیت آمیز مسئولیت به عهده گرفته شده توسط آنان بیشتر خواهد بود. این در حالی است که افراد با خودپنداره آرمانی به

¹ Crocetti

² Erentait

³ Zukauskiene

⁴ Akinleke

⁵ Mameli

⁶ Palenzuela-Luis

⁷ Wu

دلیل ارزیابی و برداشت غیرواقعی از توانمندی های خود، یا مسئولیتی بیش از ظرفیت خود را به عهده گرفته که می تواند منجر به شکست در اتمام موفقیت آمیز مسئولیت شود. یا اینکه به دلیل ارزیابی ضعیف از توانایی های خود و احساس کم توانی، مسئولیت را به انجام نمی رسانند (نوروزی، طهماسبی آق بلاغی، ۱۴۰۰).

از طرفی، مطالعه نشان داد ضرایب مربوط به تاثیر غیرمستقیم سبک هویت اطلاعاتی، هنجاری و سردرگم/اجتنابی با میانجی گری خودپنداره بر مسئولیت پذیری معنی دار بود. از این رو نقش میانجی خودپنداره در رابطه سبک های هویت با مسئولیت پذیری مورد تایید قرار گرفت. در زمینه نقش میانجی خودپنداره در رابطه بین سبک های هویت با مسئولیت پذیری دانشجویان، یافته های مطالعه حاضر با مطالعات مختلفی از جمله پلانزولا لوئیس و همکاران (۲۰۲۲) و وارتانیان^۱ و همکاران (۲۰۲۲) همسو بود. در تبیین یافته فوق می توان گفت، خودپنداره مفهوم بنیادی هویت می باشد. در نتیجه ویژگی های خودپنداره هر فرد در شکل گیری هویت او تاثیر گذار است. پژوهش ها نشان دادند که بین خودپنداره واقعی با سبک هویت اطلاعاتی رابطه مثبت وجود دارد (وارتانیان و همکاران، ۲۰۲۲). این در حالی است که خودپنداره آرمانی بیشتر با سبک هویت سردرگم/اجتنابی رابطه دارد. در این حالت، خودپنداره غیرواقعی منجر به برداشت نادرست از خویش و افکار و رفتار ناکارآمد در فرد می شود. همچنین افراد از مسائل مرتبط با هویت اجتناب می کنند و مسئولیت کمی نسبت به خود و دیگران می پذیرند. بنابراین سبک هویت سردرگم/اجتنابی می تواند با خودپنداره غیر واقعی در ارتباط باشد. این وضعیت سبب سطح پایینی از مشارکت و تعهد اجتماعی و همچنین مسئولیت پذیری فردی و اجتماعی افراد می شود (برزونسکی^۲ و پاپینی^۳، ۲۰۲۱).

این مطالعه محدودیت هایی نیز داشت. از جمله اینکه در این مطالعه، تاثیر متغیرهایی مانند رشته تحصیلی، مقطع تحصیلی، ویژگی های شخصیتی و جمعیت شناختی بر روابط بین متغیرها در نظر گرفته نشد. همچنین این مطالعه، در محدوده جغرافیائی خاص شهر تهران انجام گرفته است لذا در تعمیم نتایج آن دقت کافی صورت گیرد. از طرفی، میزان صداقت آزمودنی ها در پاسخ گویی به سوالات از مواردی است که تقریباً از اراده و کنترل پژوهشگر خارج است. استفاده از رویکردهای مشاوره ای در مواجهه با عدم مسئولیت پذیری دانشجویان با توجه به سبک هویتی آنان، بررسی وضعیت خودپنداره دانشجویان با مسئولیت پذیری پایین و اقدامات مشاوره ای و درمانی برای بهبود وضع خودپنداره از جمله پیشنهادات این مطالعه می باشد.

مطالعه نشان داد مسئولیت پذیری بر اساس سبک های هویت قابل پیش بینی بود. همچنین نقش میانجی خودپنداره در رابطه سبک های هویت با مسئولیت پذیری مورد تایید قرار گرفت.

منابع

Ahmadimanesh M, Lashkari K. 2020. Investigating the relationship between attachment styles and communication beliefs with couples' responsibility. The Seventh International Conference of Psychology, Counseling and Educational Sciences, Tehran. (Full text in Persian)

¹ Vartanian

² Berzonsky

³ Papini

- Akinleke WO. 2012. An investigation of the Relationship between Test Anxiety, Self-esteem and Academic Performance among Polytechnic Students in Nigeria. *International Journal of Computer Applications*. 51(1):47-50.
- Berzonsky MD. 1989. Identity style: Conceptualization and Measurement. *Journal of Adolescent Research*. 4(3):268-82.
- Berzonsky MD, Papini DR. 2021. Cross-lagged Associations between Cognitive Dispositions, Identity Processing Styles, and Identity Commitments. *Self and Identity*. 24:1-7.
- Chang S, Crogan N. 2010. The Self-care Self-efficacy Enhancement Program for Chinese Nursing Home Elders. *Geriatric Nursing*, 28(1):31-6.
- Crocetti E, Erentait R, & Zukauskienė RZ. 2014. Identity Styles, Positive Youth Development, and Civic Engagement in Adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 43(11): 1818-28.
- Ghiasabadi Farahani E, Jafari Harandi R. 2021. Predicting Cognitive Flexibility based on Social Adjustment and Responsibility of Female Students. *Social Psychology*, 40(10):135-50. (Full text in Persian)
- Goharee Danapour M, Nayeri V. 2022. Predicting Nurses' Social Responsibility based on Identity Styles, Attachment Styles and Corona Anxiety. *Rooyesh-e-Ravanshenasi Journal*, 11(3):81-90. (Full text in Persian)
- Hakimzadeh Ardakani A, Asi Mozaneb A, Gerami M H. 2017. The Effectiveness of Training Islamic Meaning the Students' Accountability in School of Paramedical & Health in -Shahid Sadoughi University of Medical Sciences and Health Services. *Toloo behdasht*, 15(6):80-9. (Full text in Persian)
- Hasirchaman A, Shakerinia I, Sadeghi A. 2018. Relationship between Communication Skills, Responsibility and Emotional Regulation with Mental Health at the Employee of Melli Bank. *Career and Organizational Counseling*, 10(34):23-43. (Full text in Persian)
- Hosseini Mehrabadi HS, Abdi Zarrin S. 2021. Prediction of Psychological Well-being and Social Responsibility in Terms of Family Function and Identity Styles in Female Students of Qom University in The Academic Year of 2017-18. *Women Studies*, 12(35):43-68. (Full text in Persian)
- Kazemi Khooban SZ, Hakami M, Seyrafi MR. 2016. Prediction of Responsibility based on Identity Orientation and Family Function in Adolescents. *Journal of Social Psychology Research*. 6(21): 77-90. (Full text in Persian)
- Kordloo M, Kavianfar H, Bahrami M. 2016. Construction and Validation of an Adult Responsibility Scale with an Emphasis on Glasser's Choice Theory. *Journal of Psychometry*, 5(17):7-23. (Full text in Persian)
- Lenzi M, Vieno A, Santinello M, Nation M, & Voight A. 2014. The Role Played by the Family in Shaping Early and Middle Adolescent Civic Responsibility. *The Journal of Early Adolescence*, 34(2):251-78.
- Mameli C, Molinari L, Passini S. 2019. Agency and Responsibility in Adolescent Students: A Challenge for the Societies of Tomorrow. *British Journal of Educational Psychology*, 89(1):41-56.
- Moghadassali S, Mirhashemi M, Bagheri N. 2021. The Role Communication Patterns and Identity Styles on Prediction Marital Satisfaction: A Discriminational Study. *Journal of Applied Psychology*, 15(1): 168-41. (Full text in Persian)
- Mohammadi A, Alibeygi A. 2019. Predictability of Garmsar Adolescents' Liability for Adolescents 15-17 Years Based on Behavioral Self-Concepts and Positive and Negative Emotions and Psychological Well-being. *Journal of Analytical Cognitive Psychology*, 10(36):33-44. (Full text in Persian)

- Norouzi H, Tahmasebi Aghbelaghi D. 2021. Investigating the Role of Self-Concept Fit on the Loyalty of Tejarat Bank Customers through Brand Image and Brand Emotional Attachment. *Journal of Marketing Management*, 16(50):65-77. (Full text in Persian)
- Palenzuela-Luis N, Duarte-Clímets G, Gómez-Salgado J, Rodríguez-Gómez JÁ, Sánchez-Gómez MB. 2022. Questionnaires Assessing Adolescents' Self-Concept, Self-Perception, Physical Activity and Lifestyle: A Systematic Review. *Children*, 9(1):91.
- Sahebi A, Zalizadeh M, Zalizadeh M. 2015. Choice Theory: an Approach to Accountability and Social Commitment. *Rooyesh*, 4(2):113-34. (Full text in Persian)
- Sharifi H. 2015. Construction and Standardization of the Persian Version of Style of Identity. *Psychological Research*. 18(1):7-19. (Full text in Persian)
- Sheykholeslami R, borzou SH. 2015. Child-rearing and Responsibility among Adolescents: the Mediating Role of Identity Processing Styles. *Psychological Methods and Models*, 6(19):97-120. (Full text in Persian)
- Shiri A, Kazemi K. 2016. The Study of the Relationship between Self-Confidence and Responsibility among Nurses of Hospitals in Ilam Medical University. *Scientific Journal of Ilam medical University*, 24(5):83-91. (Full text in Persian)
- Tabatabaie N, Tabatabaie S.Sh, Kakai Y, Mohammadiaria A. 2012. The Relationship between Identity Styles and Responsibility with Educational Achievement in 15-18 years old Adolescents in Tehran. *Social Welfare*, 12(44):23-42. (Full text in Persian)
- Vartanian LR, Hayward LE, Carter JJ. 2022. Incorporating physical appearance into one's sense of self: Self-concept clarity, thin-ideal internalization, and appearance-self integration. *Self and Identity*. 28:1-6.
- Wu H, Guo Y, Yang Y, Zhao L, & Guo C. 2021. A Meta-analysis of the Longitudinal Relationship between Academic Self-concept and Academic Achievement. *Educational Psychology Review*, 33(4), 1749-78.
- Yengimolki S, Kalantarkousheh SM, Malekitabar A. 2015. Self-concept, Social Adjustment and Academic Achievement of Persian Students. *International Review of Social Sciences and Humanities*. 8(2):50-60.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

Journal of
Analytical-Cognitive Psychology
Vol. 13/Issue 50/Autumn 2022
PP:109-119

فصلنامه روانشناسی تحلیلی - شناختی
سال سیزدهم، شماره پنجاه، پاییز ۱۴۰۱
صص: ۱۰۹-۱۱۹

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی